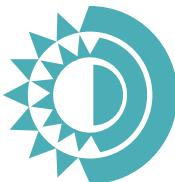

¡BOMBA!

Monarca de vida entera,
de posguerra y oropel;
con la muerte de Isabel
ha terminado una era

K'intsil

Edición de fin de semana, del viernes 9 al domingo 11 de agosto de 2022

CAMPECHE · YUCATÁN · QUINTANA ROO · AÑO 8 · NÚMERO 1820 · www.lajornadamaya.mx

CAREY ÁAK, SAJBE'ENTSIL YANIK U CH'EEJEL

Kex tumen ts'ook u chan máab yá abach ja'abo'ob káajak u beeta'al meyajo'ob ti'al u kaláanta'al le ba'alche'a, carey áake' (*Eretmochelys Imbricata*) jatsa'an tumen Unión Internacional para la Conservación de la Naturaleza ichil ba'alche'ob sajbe'entsil yanik u ch'eejelo'ob, ikil u seen jaanta'al yéetel u seen ko'onol u sóolpaach.

Xbioologáa Rocío Peralta, máax jo'olbesik ka'ach Comité Estatal de Protección, Protección, Conservación y Manejo de las Tortugas Marinas, tu

K'a'ajtaje' wiinik loobiltik yéetel kiinsik, le beitet p'aatal ich sajbe'entsil,

Tu tsikbaltaje' carey áake' ich ja' ma' taam ku báab; ku jaantik áaresifes kooralinos, medusásas, yéetel uláak' ba'alche'ob mina'an u baakel. tu yila'al yu péetlu'umil Quintana Roo, te'e noojolo' yéetel yaan k'iine' chúumuk yéetel noojol.

U wiinkilate', jach jeex bix uláak' áako'ob tumen yaan u sóolpaach kalántik, yéetel u yooke' ku meyaj ti'al u báab ich k'áak'naab. Séeaba'an u k'ajóolata'al tumen u ni'e óol puputs'kij yéetel óol looloch, ts'oókole' u ka'anal no'ache' jach tiip'il

yéetel u jáalik u sóol paache' k'iixelk'íix.

Ku tukulta'ale' je'el u kuxtal ichil 30 yéetel 50 ja'abo'ob, ba'ale' ma' jach xak'alta'an tu beel ti'al u jach ojéelta'al jayp'éel ja'ab je'el u kuxtal wa ma' t'aan u k'a'alal ti'al u kaláanta'al; carey áake' suuka'an u máan tu juunal, chéen ku múuch'ul yéetel uláak'óob keen u yót u ya'abkunsubáaj.

Le ku xuultalo'obo' ku p'isiko'ob ichil 60 yéetel 90 cms chowakil u sóol paach yéetel u jach aalil ojéelta'an yaane' kex 127 kilograamós, ba'ale' ichil 50 yéetel 80 kilos suuka'an u p'aatalo'ob.

OOCHEL JOÃO D'ANDRETTA

MIGUEL AMÉNDOLA